

RAHAPESU ANDMEBÜROO

Rahapesu Andmebüroole laekunud välispäringute ülevaade 2022

Aprill 2023

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE.....	3
1. VÄLISPÄRINGUTE JA SPONTAANSETE INFOEDASTUSTE ARV JA SEOS EESTIGA.....	4
2. ENIM PÄRINGUID SAATNUD RIIGID.....	6

LÜHIKOKKUVÕTE

Uuring annab ülevaate 2022. aastal Rahapesu Andmebüroole (RAB-ile) teistest riikidest laekunud välispäringutest ja spontaansetest infoedastustest¹. 2022. aastal sai RAB 348 välispäringut ja 214 spontaanset infoedastust. Kõige rohkem saatsid välispäringuid ja spontaanseid infoedastusi Malta, Läti ja Saksamaa; riikide esiviisik on suuresti sama nagu 2021. aastal.

Varasema aastaga võrreldes vähenes RAB-i välispäringute maht ligikaudu veerandi võrra, seda eeskätt **Saksamaa, Soome ja Sloveenia välispäringute arvu languse tõttu**. Nende riikide päringud olid **seotud kelmustega, kus rahalised vahendid kanti Eestis avatud maksevahendaja kontole ja sealt edasi välismaale**. Nende riikide ametiasutused on hakanud pöörduma ka otse maksevahendajate poole, tõenäoliselt mitme aasta vältel toimunud aktiivse välissuhtluse tagajärjel. Samuti oli välispäringute mahu kahanemise üks põhjuseid RAB-i otsus lõpetada täielikult suhtlus Venemaa ja Valgevene rahapesu andmebüroodega.

Väliskoostöö sisuanalüüs näitab, et Eesti on kuritegeliku päritolu vara puhul eelkõige **transiitriik** ning **Eestit kasutatakse kihistamise faasis**. RAB-ile enim päringuid ja spontaanseid infoedastusi saatnud riikide puhul domineerivad kaks seost Eestiga: 1) **välisriikide maksevahendajate kontod Eesti krediidasutustes**, kuhu kantakse kelmusest saadud rahalisi vahendeid ja 2) **Eesti juriidiliste isikute kontod välisriikides**, mille kaudu liigutatakse kuritegeliku päritoluga vara. Eeldatavateks eelkuritegudeks olid 2022. aastal enim, sarnaselt 2021. aastaga, **erinevat tüüpi kelmused, mille puhul nii toimepanijad kui ka kannatanud asuvad välisriikides**.

Eestiga seotud summadele hinnangu andmine on keeruline, sest mitmetes päringutes ei ole välisriikide rahapesu andmebürood seda välja toonud. Viimastel aastatel toimunud juhtumites (2021–2022), **kus Eestiga seotud tehingute mahtu on võimalik hinnata, on see umbes 63 miljonit eurot**. Suure osa puhul neist on tegu kelmustega, kus iga juhtumi summa ei ole väga suur. 2021. aastal laekunud välispäringutes oli Eesti finantssüsteemi läbinud varade maht hinnanguliselt 642 miljonit eurot. Märkimisväärselt suurem summa 2021. aastal on osalt selgitatav sellega, et küsiti ka ajalooliste, juba mitmeid aastaid tagasi toimunud suurte rahapesujuhtumite kohta. Samuti **laekus 2021. aastal RAB-ile rohkem üksikuid päringuid väga suurte summade osas**.

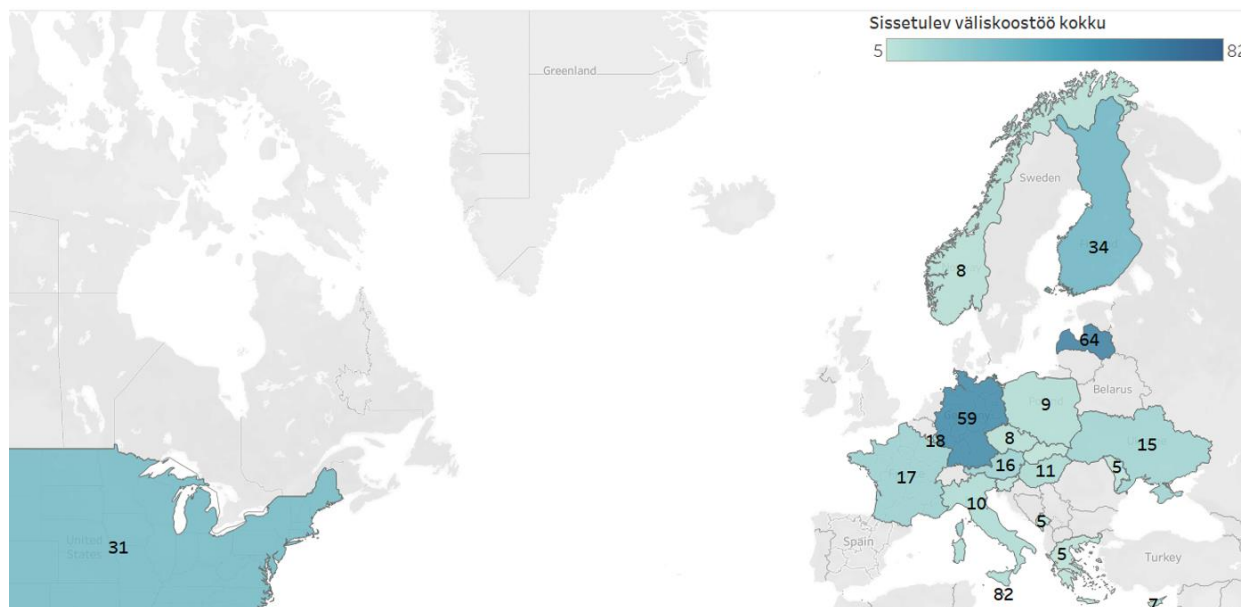
2022. aastal puudutas väliskoostöö valdavalt hiljuti (2021.–2022. aastal) toimunud juhtumeid. Muutus tuleneb sellest, et mitu suuremat menetlust on teistes riikides jõudnud etappi, kus väliskoostöö ei ole enam tarvilik. Erandiks olid Läti rahapesu andmebüroo päringud, millest enam kui pooled olid seotud ajaloolise rahapesukaasusega.

RAB sai 2022. aastal viis terrorismi rahastamise kahtlusega välispäringut ja spontaanset infoedastust, millest oli Eestiga sisuline seos ainult ühel juhul. Rahvusvahelise finantssanktsiooni kahtlusega välispäringuid ja spontaanseid infoedastusi laekus kokku kaheksa. Ühelgi juhul ei leidnud sanktsioonist hoidumise kahtlus kinnitust.

¹ Rahapesu andmebüroode rahvusvahelises koostöös eristatakse kahte infovahetusviisi: välispäringud ja spontaanseid infovahetused¹. Erinevus seisneb selles, et välispäringule ootab selle saatja vastust, spontaansele infoedastusele mitte. Spontaanne infoedastus tehakse siis, kui arvatakse, et neist andmetest võiks saajariigi rahapesu andmebürool kasu olla oma analüüsides ja riskide hindamisel. Uuring ei hõlma RAB-ist teistesse riikidesse saadetud välispäringuid ja spontaanseid infoedastusi.

1. Välispäringute ja spontaansete infoedastuste arv ja seos Eestiga

RAB-ile laekus 2022. aastal 348 välispäringut ja 214 spontaanset infoedastust² 52 riigist, sh kõigist Euroopa Liidu liikmesriikidest. 26 riiki saatis enam kui 5 välispäringut või spontaanset infoedastust (joonis 1).

Joonis 1. Riigid, mis saatsid RAB-ile 2022. aastal 5 ja enam välispäringut või spontaanset infoedastust³.

Spontaansete infoedastuste arv jäi varasema aastaga võrreldes samale tasemel (2021. aastal 205), välispäringute arv vähenes ligi veerandi võrra (2021. aastal 468). Välispäringute mahu vähenemise üks põhjuseid oli Saksamaalt, Soomest ja Sloveeniast saadud välispäringute arvu langus. Mainitud kolme riigi välispäringud olid seotud kelmustega (vt ka ptk 2 ja RAB-i 2021. aasta väliskoostöö ülevaadet⁴), kus **kelmuse tulemusel saadud rahalised vahendid kanti Eesti krediidasutuses konto avanud välismaise maksevahendaja kliendile**. Päringute vähenemise põhjuseks võib olla teiste riikide ametiasutuste teadlikkuse paranemine konto tegelikust omanikust ja kasutajast, mistõttu võidakse varasemast rohkem pöörduda otse maksevahendaja poole, kellel on kliendiga seotud detailsed andmed. Lisaks mõjutas välispäringute langust RAB-i otsus lõpetada täielikult suhtlus Venemaa ja Valgevene rahapesu andmebüroodega.

2022. aasta välispäringute juhtumites toimus kahtluse kohaselt **Eestis valdavalt rahapesu kihistamisfaas** ning Eesti oli rahaliste vahendite liikumisel **transiitriik**: rahapesukahtlusega vahendeid asetati finantssüsteemi välisriigis, need liikusid läbi Eesti kihistamisfaasis ning integratsioonifaas toimus välisriigis. 2022. aastal RAB-ile saadetud välispäringutes tõusid seoses Eestiga enim esile **Eesti krediidasutustes avatud välisriigi maksevahendajate kontod, kuhu laekus välisriikidest kuritegeliku kahtlusega vahendeid**. Paljudel juhtudel oli tegu erinevate **kelmuste** tulemusena saadud varade liigutamisega.

³ Joonisel pole toodud Venemaad, kes saatis 2022. aastal 10 välispäringut.

⁴ Rahapesu Andmebüroo väliskoostöö ülevaade 2021 (2022). Rahapesu Andmebüroo.

[\[https://fiu.ee/media/246/download\]](https://fiu.ee/media/246/download)

Eestis avatud maksevahenduskontode puhul on levinud erinevad variatsioonid sarnasest tegutsemisviisist, mille puhul luuakse välisriigi isikule väär mulje asjaoludest. Näiteks 1) luuakse kelmuslik veebipood, kust ohver ei saa kätte tellitud kaupa, mille eest on ta juba tasunud; 2) ohvrile lubatakse märkimisväärse tootlusega investeerimise võimalust; 3) saadetakse õngitsuskiri veebilingiga, millele vajutades saadakse ligipääs ohvri pangaandmetele jms. Pettuse tagajärjel kannab ohver rahalised vahendid Eesti krediidasutuses avatud välisriigi maksevahendaja kontole. Vahendid konverteeritakse virtuaalvääringuks ja kantakse edasi e-rahakotti, või siis kantakse koheselt edasi järgmises jurisdiktsioonis asuval kontole.

Lisaks eelpool mainitud Eesti krediidasutustes avatud välisriigi maksevahendajate kontodele oli teiseks enamlevinud seoseks Eestiga **Eesti juriidilised isikud, mis on pigem nõ „kehad“ rahapesuahelas kui teenusepakkujad**. Selliste juhtumite analüüs viitab, et teiste riikide rahapesu andmehäroodele huvipakkuvad **Eesti subjektid on oma kontod avanud Eesti asemel välisriikides**. Välispäringu toimikuid läbib enam kui 1000 juriidilist isikut. Neist ligi viiendik on Eesti juriidilised isikud.

2022. aastal sai RAB kolm terrorismi rahastamise kahtlusega seotud välispäringut ja kaks spontaanset infoedastust. Eestiga oli sisuline seos vaid ühel välispäringul, kus välisriik tundis huvi virtuaalvääringu tegevusloaga ettevõtte kliendi kohta. Rahvusvahelise sanktsiooni kahtlusega välispäringuid laekus RAB-ile neli ja spontaanseid infoedastusi samuti neli. Sanktsioonist hoidumine ei leidnud välispäringutes kinnitust. Spontaansete infoedastuste seos Eestiga oli väga nõrk või puudus üldse.

2. Enim päringuid saatnud riigid

2022. aastal RAB-ile kõige enam välispäringuid ja spontaansed infoedastusi edastanud riikide esikolmiku moodustasid **Malta**, **Läti** ja **Saksamaa** (tabel 1). Need kolm riiki saatsid 2022. aastal RAB-ile 36% kõigist välispäringutest ja spontaansetest infoedastustest.

Tabel 1. RAB-ile enim välispäringuid ja spontaansed infoedastusi saatnud riigid.

Riik	2022 spontaansed infoedastused	2022 välispäringud	KOKKU 2022	2021 spontaansed infoedastused	2021 välispäringud	KOKKU 2021	2022 vs 2021
Malta	68	14	82	47	14	61	21
Läti	5	59	64	10	60	70	-6
Saksamaa	24	35	59	57	70	127	-68
Leedu	22	20	42	19	37	56	-14
Soome	4	30	34	5	60	65	-61
USA	20	11	31	0	7	7	24

2021. aastaga võrreldes jäid välispäringuid saatnud esimesed kuus riiki suuresti samaks, kuid enamiku puhul neist vähenes RAB-ile saadetud välispäringute/spontaansete infoedastuste arv. Erandiks olid Malta ja USA, mõlema riigi puhul kasvas tunduvalt RAB-ile saadetud spontaansete infoedastuste hulk. Oluline muutus võrreldes 2021. aastaga oli see, et alates Venemaa täiemahulise sõjalise agressiooni algusest Ukrainas veebruaris 2022, pole RAB vastu võtnud Vene Föderatsiooni ja Valgevene välispäringuid. Vene Föderatsiooni rahapesu andmebüroolt laekus 2022. aastal Eesti RAB-ile 10 välispäringut (2021. aastal 27).

Läti rahapesu andmebüroolt laekunud välispäringute juhtumitest enam kui pooled olid seotud **ABLV panga** rahapesumenetlusega⁵. ABLV välispäringutes toodud skeemid on toimunud juba mitmeid aastaid tagasi (valdavalt aastatel 2013–2017) ning Eesti kasutati valdavalt **kihistamisfaasis**. Mõningates välispäringutes küsis Läti infot viimastel aastatel (2021–2022) toimunud juhtumite kohta, nende puhul oli Eestiga seotud kahtlaste tehingute **maht 3,6 miljonit eurot**. Juhtumite oletatavad eelkuriteod olid erinevad: lisaks kelmustele ka maksu- ja korruptsioonikuriteod. Ka enamiku puhul neist juhtumitest kahtlustati, et Eestis toimub kihistamine.

Saksamaa välispäringud olid valdavalt seotud kelmustega ja puudutasid hiljutisi, 2021.–2022. aastal asetleidnud juhtumeid. Enamikul juhtudest oli väljapeteturaha kantud välisriikide maksevahendajate Eesti avatud kontodele. Mõnel juhul oli skeemis kasutatud Eesti tegevusloaga VASP-e. Saksamaa päringutes oli **Eestiga seotud summa umbes 1,9 miljonit eurot**, st välispäringute arvu arvestades pigem tagasihoidlik.

Soomest saadud välispäringud olid samuti valdavalt seotud hiljutiste, 2021.–2022. aastal toimunud juhtumitega. Kõige levinumaks **eelkuriteoks olid erinevad kelmused**, aga oli ka üksikuid päringuid, mis olid seotud narkokuritegudega, finantsaruandluse võltsimise ja inimkaubandusega. Eestis toimus kahtlustuse kohaselt enamjaolt **kihistamisfaas**, milleks kasutati Eestis avatud arvelduskontosid või Eesti juriidilisi isikuid. Eestiga seotud tehingute maht oli **umbes 8 miljonit eurot**. Kõige levinumateks seosteks Eestiga olid, nagu mainitud, Eesti juriidiline isik ja kontod/vara Eestis, osadel juhtudest mõlemad samaaegselt.

⁵ <https://www.occrp.org/en/daily/16627-latvian-prosecutors-charge-bankers-with-laundrying-2-1b-euro>

Leedust saadud välispäringud olid enamasti seotud **Eesti juriidiliste isikute kontodega Leedu jurisdiktsioonis asuvate maksevahendajate juures**. Tegu on hiljutiste (2022. aasta) juhtumitega, kus oletatavateks eelkuritegudeks olid erinevad kelmused. Eesti ettevõtteid kasutati kahtluse kohaselt **kihistamisfaasis**. Eestiga seotud tehingute maht oli **13,8 miljonit eurot**, kuid **suur osa summadest ei liikunud läbi Eesti kontode**, vaid Eesti juriidilistele isikutele **Leedus avatud kontode kaudu**.

Ka **Prantsusmaalt** laekunud välispäringutest enamiku puhul oli seoseks Eestiga siin avatud välisriigi maksevahendaja konto. Sarnaselt Saksamaa, Soome ja Leeduga oli enamlevinud oletavaks eelkuriteoks kelmus, tegu oli hiljutiste (2021.– 2022. aasta) juhtumitega ning Eestit kasutati kihistamisfaasis. Eestiga seotud summad olid **kokku 4,8 miljonit eurot**.

Malta saatis 2022. aastal Eesti RAB-ile märkimisväärse hulga spontaanseid infoedastusi (67) ja 14 välispäringut. Malta infoedastuste arvu kasvu põhjuseks ei ole siiski uute Eestiga seotud riskide ilmnemine, vaid Malta rahapesu andmebüroo on pärast FATF-i nn „halli nimekirja“ sattumist (juunis 2022 eemaldati Malta hallist nimekirjast) saanud juurde lisaressursse, mille toel on hakanud enam tähelepanu pöörama Malta kaudu toimuvatele kuritegudele ja teavitama neist ka teisi riike.

Välispäringute ja spontaansete infoedastuste sisuanalüüs näitab, et seos Eestiga on erinev. Spontaansetes infoedastustes andsid tooni juhtumid, kus kasutati **Eesti juriidilisi isikuid**: nende nimel püüti Maltal kontot avada või toimusid kahtlased tehingud Eesti juriidilise isiku kontrol. Samuti esines juhtumeid, kus kasutati **võltsitud dokumente** (isikut tõendavad dokumendid ja majandusaasta aruanne). Paaril juhul läbisid infoedastusi **RAB-i tegevusloaga ettevõtted**. Eelkuriteod ei olnud enamjaolt tuvastatavad. Mõnel juhul oli **viiteid kelmuste või hasartmängudega seonduvatele eelkuritegudele**. Oli spontaanseid infoedastusi, millel **puudus seos Eestiga** või seos oli **väga nõrk**.

Malta rahapesu andmebüroo saadetud välispäringud puudutasid enamjaolt hiljutisi, aastatel 2020–2022 toimunud juhtumeid ning olid valdavalt seotud ühes Eesti pangas avatud kontodel toimuvate tehingutega. **Eestiga seotud summa oli umbes 10 miljonit eurot**. Eelkuritegude osas ei ole ühtset joont, esines nii organiseeritud kuritegevusega seotud kuritegusid (narkootikumid, inimkaubandus ja relvad), kelmuseid, korrupsiooni, omastamist ning paremäärmuslust.